

SOKFÉLE
A'

BÉTSI MAGYAR ÚJSÁG

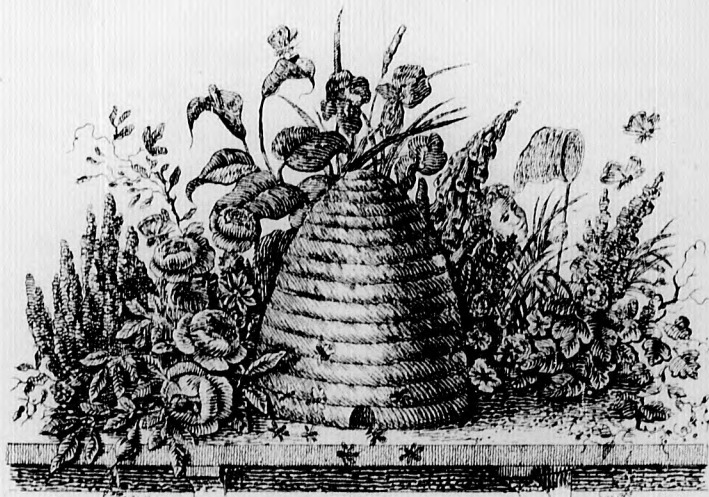
mellé

TOLDALÉKÚL

KIADJA

MÁRTON JÓSEF

PROFESSOR

Mézet gyűjt, táplál, gyógyít, gyertyája világít:
Fülánkos! de csak azt érti, ki bántja szegényt.

KÖTET

Bétsben. Pichler Antal betűvel,

1852

1566

200000

1888

1888

1888

1888

S O K F É L E .

I szám

Béts. Május 1-ső napján.

1832

Vélemény.

Egyeden Sopron Vármegyében 1831 esztendőben találtatott
Égyptomi Emlékről.

Hazánkban eddig találtatott mindennemű Régi-
ségeken túl hat az Égyptombelieknek Isteni tiszte-
letét képzető *Réz Veder*, vagy Korsó, melly a' mult
esztendőnek öfvi napjaiban Egyeden Sopron Vár-
megyében Festetits Grófnak jófzágában találtatott.

Leírása következő: a' Veder vagy is Korsó
dereka tojás gömbölyűségű, mellynek magassága hat,
szélessége pedig felyül öt és fél hüvelyknyi. A' Kor-
sónak nyaka derekától, mellyre különösen forrasztatott — már elválván, hibázik, nem is találtatott
meg az ásáskor. Nem öntött, hanem kiveretett ve-
res rézből készült, melly előbb ezüstel megfuttatva,
ezen ezüst megfuttatás pedig többnyire, de még sem
mindenütt átaljában, bizonyos barna Zomántzal vagy
is inkább mázzal már akkoron, midőn készült,
béfedeztetett, mert ezt bizonyítják azon fényes arany
és ezüst keskenyebb, vagy szélesebb szálkák kö-
zött látható helyek, mellyekből ezen Vedret ékesítő,
úgy a' személyes, mint a' tzifraságos rajzatok alkot-
tattak. — Ekképen elő adott, és a' Vedernek terü-
let színén lévő képzetek fényes arany és ezüst szál-
kákból az előre kivésett vonásokban helyeztettek.
— Nevezetes az, hogy a' nyaka miképp hibázik e'
Korsónak, de annak hova volt forrasztatása nyilván-
ságos, — úgy ellenben semmi jele nintsen talpalat-
jának, az az annak, letétethetett e', a' vagy álha-

tott e' magától, vagy sem? [mivel annak alsó része a' tojásnak gömbölyű tsútsos, és vékonyabb részét voltaképpen ábrázolja, lábának jegye nélkül, — azonban a' Korsó fülének, vagy is fogattyújának ragasztása helye szembetünő lévén, kétség kívül Füles Korsónak (Hydria Amphora) használtatott.

Terület színének képzetei egymás felett három gömbölyű Udvart formálnak, mellyek az alsó és felső övedzetek különböző tzifraságaik által elkülömböztetnek.

Legelső tsútsát a' Vedernek vagy arany vagy ezüst megfuttatás ékesíthette, melly más fél hüvelyk általmérői gömbölyűségre terjedhetett, — ebből mint a' Napból, vagy valamely kerek agyból sűgárképpen, a' mint észre venni lehet, arany és ezüst szálkákból előbb a' rövid szárú levelek, ezután hosszabb, utóbb nagyobb, és magasabb virágszálak köröskörül rajzoltattak, és rendszerént helyheztettek, úgy, hogy a' legrövidebb szárú ezüst levelek 32, — a' hosszabb és már dupla szárú Virágok 16, — a' legmagasabb pedig 17 számmal rajzoltatván, szinte a' köröskörül folyó övedzetig felhatnak.

De azonban fájdalmasan észre lehet venni, hogy valamint az alsó, úgy a' felső övedzeten túl lévő tzifraságoknak, sőt egy oldalról a' Képzeteknek is arany 's ezüst szálkái és levelei az edző Király-és Választó-Vizektől (Aqua regia et fortis) ezen ritka és dritső emlékek soha többé helyre nem hozható kárára egészen megrontatván, elenyésztek, nem pedig akár tűz, akár a' föld savannya által, a' mit az arany, ezüst, sőt a' Réz színe öfzve forrásának látható jelei tagadhatatlanul bizonyítanak, de valóságát ezen állításnak magától a' Méltóságos tulajdonostól nyert

tudósítás is kétség kívül tette, melly szerént a' jeles találmány, annak bizonyos kémlélése végett, ha egészen aranyból lenne e? a' Pápai Ötvösnek egy napra kezére bízattatott.

Ezen alsó övedzet, melly bévéselt 's béhelyhez-tetett ezüst levelekből és ezek között kinyölt bogyók-ból, (bimbókból?) az az Borostyán (Laurus) Koszorú formán készítettett — egyik oldalon az Isis Isten Aszszonynak képzete alatt balra és jobbra elfordúl, — szinte úgy a' tulsó oldalon tölem vélt Osiris alatt is ellenkező felekre egymástól elhajlik.

Fő részét teszik a' Vedernek ezen most leirt alsó és felső övedzetek között lévő, többnyire fényes arany szálkákból előre tett vésésben berakott képzetek.

Itt a' köröskörül szembe állított, és aranyból ábrázolt személyek közt fő helyet tulajdonítani lehet annak, ki két oltár között áll, és minden oldalról két és két személy hozzá fordítja artzulatját. Ezt Isisnek Égyptomiak Isten Aszszonyának lenni, fejének fedezete, a' kezében tartó Sistrum, Báb, és Lótus virágszál attributumok nyilván jelentik, mellette vagyon jobbra és balra egy forma ezüst oltárookra helyezettve a' Békának aranyból ábrázolt bálványképe, melly állatnak Egyiptusi Mythos szerént való imádása tudunkra vagyon. Jobbról az Isten Aszszonyra tekintő kánya, vagy is Ibis Madárnak fejével rajzolt Férjfiaknak személyei, ne talántán Typhont és Horust Isisnek két Férjfi Testvéreit, ezeken túl álló Aszszonyi személyek pedig, mellyeknek egyaránt Lotus virágból készült ékesség fejeket díszesíti, Leány testvéreit jelenthetik. Ezen öt személynek által ellenben a' körnek tulsó oldalán áll egy férjfi, kezében azon attributumok, mint az Isisében, t. i. a' Sistrum, vagy is Égyptomi tsenditő, és a' kis

gyermeket képzelő Báb, Lótus virágnak hoszszúszálával együtt; ez alatt az övedzet szinte két felé oszlik és a' melléje állított személyek a' középsőre tekintenek, melly környüállások oda vezetnek, hogy ezt Ozirisnek, az Isis Isten Aszszony férjének és Testvérének állítani lehessen. Melette álló két férjfiaknak egyike Dárdával, vagy nyilával fejét emelő kigyó ellen szúr, ez netalántán a' Gonosz Typhont meggyőző Horust képzei, a' bal oldalról helyezettett másik személynek rövid örü Kánya feje vagyon, jobb kezében Báb forma gyermeket nyújt Osirisnek, melly ne talán tán annak Isistől szült gyermekét Harpocratest képzei. Ezen nyoltz személyek bétöltik a' két övedzet közé szoritott, és köröskörül folyó udvart, melly a' Vedernek legjelesebb része.

A' Személyeken felyül vonatott egy dupla övedzet, melly szálassabb ezüst hártýákból készült, és nem szegletes, hanem gömbölyüs Meánder tziifraságot formálván az egész Vedernek legszelesebb domborúságát környékezi.

Hol a' Korsó domborúsága a' nyakazatjához öszve vonul, ott hasonlóképpen béarakott ezüst fonalakból, vagy szálkákból 12 darab tziifraságok egyenként helyezettettek. — Ezen tziifraságok közül bár némellyek kétszer vagy háromszor ismételtetnek és noha megtartják fa levelet vagy tollakat ábrázoló formájokat, de még is többnyire különbözök, úgy tünnek elő mintha különbféle fejékességeket jelentenének, a' mi ismét Egyptomi szokást képez, az Isisnek fején szinte ilyen forma ékesítés mind a' jelen Vedren, mind a' Turini Mensa Isiaca réztáblán láttzatván; ezt Pignorinak tudós előadása Musának neveztetett és Damiata körül Egyiptomban termő faleveleinek lenni állítja, melly

levelekből készült Koszorú, Isis fejének többnyire minden faragott képzeteit diszesíti. — Szentelték e' Leveleket Isis tiszteletére az Égyptomiak azon okból, mivel ők a' Holdnak Isis neve alatt Isteni tiszteletet adván, olyan nálok termő fának, mellynek Leveli minden új Hold napján újdonna kihajtanak, azon újdonna kihajtásait Isteni tisztességre méltatták.

De az Isis homlokához ragasztott kised madárfej is figyelemre méltó, mert ez többnyire minden fentartott Isis képzetében, sőt még észre vehetőbbképpen, és nyilvánabban találtatik Kircher, Pignori, Montfaucon, Caylus 's több Égyptomi Régiségekről értekező szerzők könyveiben, kik egy értelemmel megegyeznek, hogy azon madárfej, és Isis fejét tetéző tollak a' Numidiai him, és külömb féle élő színekkel kérkedő Kakasoknak tollai volnának, mellyeknek megnyúzott bőrén épségben maradt tollakkal az Égyptomi Királynék fejeiket egészen bétakarván, magokat ékesítették, és így ebben is a' jeles Vedernek Arany képzetei hajdani Isis viseletével 's formájával tökéletesen megegyeznek.

De nem tsak az Égyptomi Mythos Rajzatjának eredeti helyétől olly szörnyű távulaton, Magyar Országban talált egyetlen egy emléke teszi ezen Régiséget nevezetessé, hanem és főképpen azis, mivel Matériája, és mivbeli alkotása az Égyptomi emlékek legdiszebb maradványával, az úgy nevezett Isis táblájával (*Mensa Isiaca*) megegyezvén, arra vezérel, hogy ezzel egy időbelinek, sőt azon egy nemzettől származottnak és alkotottnak vélhetjük. — Le irta ezt Pignoria Lőrincz illyen tzm alatt „*Mensa Isiaca, qua Sacrorum apud Aegyptios Ratio et Simulacra exhibentur*“ és Amsterdamban már 1669^{dik} esztendőben ne-

gyed rétben kinyomatta. Ezen emléket a' Conversations Lexiconnak Szerkeztetői Mántuának 1630^{dik} esztendei vivásában elveszettnek igen hibásan hírelik, mert mai napiglan a' Turini Királyi Leveles - Tárbau tartatik, hová Mántuának ostroma, és Páva Kárdinal ajándéka után a' Szavójai Hertzegeknek birtokába jutott, a' mint erről Bougine Handbuch der Literatur, Zürich 1769, 8 rétben; és Volkmann Nachrichten von Italien, Leipzig 1777, 8 rétben hennünket tudósítak. Bougine róla im így tudósít: Das merkwürdigste Monument der Egyptischen Hieroglyphen ist die *Mensa Isiaca* die noch in dem königlichen Archiv zu Turin aufbewahret wird, sie ist eine länglicht viereckigte kupferne Tafel, darin viele Hieroglyphische Figuren mit Silber, und einem vermischten blauen Metalle eingelegt sind. — Volkmann észre vette: dafs es mit einem schwarzen Schmelzwerk überzogen sey. Az Egyedi Veder hasonlóképpen rézből alkattatott, többnyire mindenütt ezüstel megfuttatva és általjában valamely barna mázzal béboritva volt, mellynek az erőszakos lerontása alatt azon ezüstel való megfuttatása láttatik, — a' rajzolt képzetek pedig nem tsak bévésett ezüst, de többnyire inkább arany szálkákból készültek.

Mind ezeknek tekintetében annál inkább a' tudós Világnak figyelmét magára vonná ezen Házánknak mostani feltaláltatott emléke az Isis Táblájához Mensa Isiakához hasonló alkatású Égyptomi Régiség, melyhez hasonló mind eddig sehól e' széles világon nem találtatott, 's ezen két emléknek öszve hasonlításából kihozandó következtetések, az egész tudós világot egyaránt részessé tennék, mind a' tudományok közönséges terjesztetésére szükségesnek, mind pedig Nem-

zetünknek díszére ditsőségesnek vélném, valamelly Tudósnek belátása mellett ezen Vedernek Rézre, vagy köre mettzendő Rajzolata közre botsátását, hogy hajdani Régiségekben gyakorlott külső Országi Tudósok véleményeinek egybe szerkeztetése által valamint az Égyptomi Rajzolatoknak értelme, — úgy az is, miképpen — és honnan származott, — hol alkattatott — és miképpen jutott ide ezen egyetlenegy jeles tüenménye Hazánkknak, felvilágosíttatnék. Mellyet azomban én koránt sem eredetiekép Égyptomban készültnek, hanem a' tzifrázatok formája, személyeknek tsinos rajzolata, és ezekben a' mesterségnek immár jobb izlése, sőt felső leptsön már volt helyheztetése miatt bátran Görög mívnek lennie állítok, azt mindenkor szemmel tartván, hogy az Égyptomi vallásbeli szertartások (sacra Isis) több külömb Nemzeteknél, de főképpen Athenében, Rómában, és utóbb Hazánkban is gyakoroltattak. Pesthen Febr. 2-kán 1832.

W. Jankowich Miklós.

London városának egy új Statistikájában ezt olvassuk: Londonnak kerülete 10 óra járás, szélessége pedig ötödfél óra. Vagyon benne 1100 nevelőház; 98 jöltéví intézet; 73 orvosló intézet; 12 politzia ház; 49 fogház a' fizetni nem tudó adósok bezárására; 13 tömlötz a' többi raboknak; 31 ítélőszék; 93 tudományos raktár; 580 patika; 800 orvos; 1180 seborvos; 150 fürdőház; 1150 prokátor; 3480 ügybajos biztos; 763 könyvkereskedés; 360 olvasó kabinet; 150 játszóház; 5500 mássánt író (copirozó); és a' lelkek száma 1,500,000-nél többre megy.

A' Chinai időszámlálás szerint a' Világ már 96,961,740 esztendővel megvolt a' mi számlálásunknak kezdete előtt; ellenben a' Mongol Krónikák szerint csak 88,638,741 esztendővel régibb, mint mi tartjuk.

A nekdo t a. *A' Középe.* A' Frantzia országos követek kamarája, a' mint tudva van, három részre oszolva foglal helyet. Jobb oldalon ülnek a' régi törvényes országlás (Dynastie légitime) pártfogói; bal oldalon a' liberálisok; középen a' ministerialis rész; melyet most igazi középnek (juste milieu) neveznek. Egy jámbor német földmivelő kérdi egykor egy Prokátortól: „Ugyan Uram, magyarázza meg nekem, mi különbség van, a' frantzia kamarában a' jobb oldal, bal oldal, és az igazi közép között?” „Azt én egy példával legvilágosabban megfejtetem kendnek” felele az Ügyvéd. „Képzelve kend a' frantzia népet, mint keresztben maga előtt álló tehenet. Neki megy a' jobb oldal 's törekszik azt a' farkánál fogva magához rángatni; a' bal oldal ellenben a' szarvába fogódzva húzza azt maga felé; az alatt míg így ide oda tzipálják, az igazi Közép kedvére fejegeti a' tehenet.

Élni halni kell a' Hazáért.

Szép meghalni Hazám érted! jobb élni sokáig,
'S hasznos tettekkel holtig adózni neked.

Kitalálnivaló.

Tegnap még holnap voltam, noha holnapután már
Tegnapelőtt leszek én, 's mind együtt véve vagyok — (?)
